

Тема 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

6.1 Розробка програми дослідження

**6.2. Характеристика окремих видів
досліджень**

**6.3. Форми звітності про наукове
дослідження**

6.1 Розробка програми дослідження

- Програма дослідження визначає проблему, мету, завдання дослідження, методи їх вирішення, а також основні шляхи і форми впровадження в практику очікуваних результатів

- Створення програми розпочинають з розробки концепції дослідження, що визначає його загальний задум, основну ідею. Концептуальні положення фіксують у методологічному розділі програми.

Методологічний розділ включає:

- **вибір теми дослідження;**
- **проблемну ситуацію, яка зумовлює необхідність проведення дослідження (актуальність теми);**
- **визначення об'єкта дослідження і предмета дослідження (що вивчається, які зв'язки, відносини, аспекти?);**
- **визначення мети дослідження і завдань, виконання яких необхідне для її досягнення;**

- **обґрунтування робочих гіпотез (припущень щодо окремих зв'язків між елементами об'єкта, а також внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на його стан і розвиток). Гіпотези не є обов'язковим елементом структури програми.**

- **Об'єктом дослідження** є те, на що спрямований процес пізнання. Об'єктом може бути установа, колектив, процес чи явище, що вивчаються окремо або у складі певних груп установ, колективів з урахуванням позитивних і негативних чинників, які впливають на його функціонування і викликають проблемну ситуацію.

- **Предметом дослідження є найбільш значущі властивості, сторони об'єкта, які підлягають вивченню, тобто те, що найвиразніше відображає дане протиріччя. Предмет дослідження відповідає на запитання: "Що вивчається?".**

У завданнях дослідження

- **формулюються запитання, на які слід дати відповідь для реалізації мети дослідження. Вони розкривають зміст предмета дослідження і узгоджуються з гіпотезами (виявити..., з'ясувати..., проаналізувати..., визначити..., одержати...).**

гіпотеза

- — науково обґрунтоване припущення про структуру об'єктів, що вивчаються, соціальних явищ, характер і суттєві зв'язки й чинники, що зумовлюють ці зв'язки. Це — своєрідний прогноз очікуваного рішення дослідницького завдання. Він базується на наявних теоретичних знаннях про досліджуваний об'єкт.

ВИДИ ГІПОТЕЗ:

- Основні гіпотези вказують на найсуттєвіші зв'язки об'єкта.
- Гіпотези-наслідки виводяться з основних і служать засобом їх доказу.
- Робочі гіпотези висуваються на початкових етапах аналізу і є вихідними даними щодо характеру і властивостей досліджуваних зв'язків об'єкта.
- Описові гіпотези — передбачення про фактичний стан об'єкта, його структуру, функції.
- Пояснювальні гіпотези орієнтовані на визначення причинно-наслідкових зв'язків, виявлення причин, фактів, установлених завдяки підтвердженню описових гіпотез.

- Науковий рівень програми, її цілісний суттєвий зміст визначаються компетентним використанням **базових понять**. Без точного визначення вихідних понять неможливі наукове групування фактів, їх теоретична й емпірична інтерпретація, єдине обґрунтування для зіставлення різних точок зору. Вибір, формулювання й інтерпретація основних понять у програмі дослідження являють собою процедуру роз'яснення й уточнення їх змісту

Методико-процедурний розділ

включає:

- **методику дослідження** (методи збирання, обробки та аналізу даних);
- **формування вибіркової сукупності** (тип вибірки, структура вибіркової сукупності, обсяг вибірки);
- **інструментарій для збору інформації** (анкети, картки аналізу документів, тести, інструкції інтерв'юєрам, опитувачам тощо).

- При розробці методико-процедурного розділу програми важливо знати, що гарантією цілісного наукового пізнання об'єкта є ретельна розробка методології, методики і техніки дослідження як взаємопов'язаних компонентів.

У процедурному розділі програми даються перелік та характеристика комплексу методів дослідження:

- **теоретичних** – системно-структурний, факторний, генетичний та порівняльний аналіз, моделювання;

- **емпіричних** – прогностичних (експертні оцінки, незалежні характеристики); діагностичних (анкетне опитування, інтерв'ю, тестування); обсерваційних (спостереження, рейтинг, самооцінка); педагогічний експеримент та кількісний і якісний аналіз його результатів (з використанням статистичної обробки результатів та їх графічної інтерпретації).

6.2. Характеристика окремих видів досліджень

- Спостереження використовується для збору та узагальнення первинної інформації.
- За рівнем стандартизації процедури спостереження поділяються на:
  - запрограмовані** — з реєстрацією виділених ознак спостереження, із застосуванням спеціальних карток;
  - частково стандартизовані** — з використанням протоколів, щоденників спостереження;
  - ті, що не контролюються**, — з щоденниковими записами.

Розробка програми наукового спостереження передбачає

п'ять етапів:

- 1. Визначення мети і завдань.**
- 2. Вибір об'єкта, предмета і ситуації спостереження ;**
- 3. Вибір засобу (виду) і визначення категорій та ознак, за якими буде відстежуватися та оцінюватися ситуація.**
- 4. Вибір засобів реєстрації об'єкта спостереження**
- 5. Обробка та інтерпретація інформації**

Опитування

- Види опитування

- **За колом опитуваних:** приватні особи, співробітники установи, користувачі та ін.
- **За кількістю одночасно опитуваних:** поодинокі чи групові інтерв'ю;
- **За кількістю тем опитування:** одна або кілька тем (аспектів);
- **За рівнем стандартизації:** вільна схема або структурована, повністю стандартизована;
- **За частотою опитування:** одно - або багаторазове опитування

Переваги та недоліки опитування

Переваги опитування

- **1. Можливий індивідуальний підхід до кожної з опитуваних осіб, що забезпечує атмосферу довіри;**
- **2. Можливе отримання додаткової інформації**

Недоліки опитування

- 1. Важко проконтролювати відповіді**
- 2. Важко порівнювати результати**
- 3. Трудність в опрацюванні**
- 4. Високі витрати часу і зусиль**

Вимоги до формулювання запитань:

- **запитання мають бути простими і зрозумілими;**
- **запитання мають бути однозначними;**
- **запитання мають бути нейтральними не спрямовувати відповіді на певний аспект проблеми**

Основні принципи побудови опитувальних листів

- 1. Порядок запитань від простих до складних, від загальних до спеціальних;**
- 2. Не застосовувати дуже багато різних інструментів (наприклад, спочатку чотири -, потім семиступенева шкала);**
- 3. Спочатку ставити запитання для встановлення довіри, а потім — по суті, можливі контрольні запитання, в кінці — запитання про особистість**

Експеримент

- **Наукова значущість експерименту** залежить від їхньої спрямованості, змісту, рівня використання різного роду характерних ознак і отримання конкретних результатів.

Характерними ознаками можна вважати: спосіб формування умов (природні і штучні); мету дослідження (перетворювальна, констатуюча, контролююча, пошукова); форму проведення (лабораторна, польова); структуру об'єктів і явищ, що вивчаються (проста, складна); кількість варіантних факторів (однофакторні і багатофакторні).

Використовується понад 20 видів експерименту:

- природний,
- перетворювальний,
- натурний,
- інформаційний,
- соціометричний,
- пошуковий,
- педагогічний,
- методичний та ін.

Педагогічний експеримент:

- 1. констатуючий етап експерименту;**
- 2. формуючий етап експерименту.**

Формування вибіркової сукупності

- Розрізняють *генеральну та вибіркову сукупності вимірювань*;
- **Види вибірок:** стихійна, квотна, проста, випадкова (повторна, безповторна), систематична, гніздова (серійна).

Ознаки достовірної вибірки:

- а) стать; б) вік; в) соціально-професійна структура та ін;
- *обсяг вибірки* - число опитуваних;
- *репрезентативність вибірки*;
- *основа вибірки* – список опитуваних;
- *Крок вибірки* визначають як пропорцію обсягів генеральної та вибіркової сукупностей:

$$\underline{K = N/n},$$

де K — крок вибірки;

N — розмір генеральної сукупності;

n — розмір вибіркової сукупності

6.3. **Форми звітності про наукове дослідження**

- **Результати соціологічного дослідження подаються у вигляді підсумкового документа: інформації, інформаційної записки, аналітичної записки чи звіту про науково-дослідну роботу, розділу дисертації (дипломної роботи).**

СТРУКТУРА НАУКОВОЇ РОБОТИ:

- А) МЕТОДОЛОГІЧНА ЧАСТИНА
(ВСТУП);**
- Б) ОСНОВНА ЧАСТИНА;**
- В) ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА;**
- Г) ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.**